

ha portat a terme, la qual cosa, però, també l'ha traït en repetir alguna altra cosa o fet històric ja superat en darreres publicacions.

És important, tanmateix, assenyalar i felicitar l'autor per haver fet un llibre que inclou tota la Cerdanya, tot superant les estranyes divisions polítiques imposades en altres temps i que massa sovint han provocat publicacions o representacions cartogràfiques fragmentades de la comarca natural. S'ha de fer notar la inclusió d'uns pobles del Baridà, històricament vinculats a la Cerdanya i que actualment ho són de l'Alt Urgell. S'han de destacar les gairebé vuit-centes fotografies que il·lustren les quasi quatre-centes pàgines, no tan sols pel seu nombre, sinó per la qualitat, moltes de les quals han implicat, sens dubte, paciència, repeticions i molts viatges arreu de la contrada. Entre totes aquestes, cal assenyalar les de les obres d'art que, repartides entre el capítol específic i el dels pobles, permeten, crec que per primer cop d'ençà els llibres d'A. Salsas i E. Brousse —tot i que eren només descriptius—, que el lector tingui l'inventari més exhaustiu i actualitzat fins aquest moment, amb el valor afegit de l'aportació gràfica i la indicació de la ubicació de cadascuna de les peces ressenyades.

El vocabulari i la redacció són planers, directes i entenedors, de manera que la seva lectura és fàcil i agradable, fet que s'accentua amb les referides il·lustracions, ben col·locades, tot i que, segurament per error de composició, hi ha algun peu de foto canviat, insignificant però. El que sí sorprèn força és que s'hagi mantingut la toponímia dels pobles, rius, etc. de la part francesa en francès quan, de fet, hom entén que un llibre en català hauria de respectar el topònim original, encara que per raons polítiques s'afrancesessin, sobretot quan el mateix autor reconeix que se'ls sol conèixer pels seus noms catalans, costum més arrelat al país. El fet no deixa de ser sorprenent quan en la nota de Francesc-Xavier Pujol, traductor del llibre al català, fa esment explícit a aquest fet quan diu: «Pel que fa als topònims i noms de personatges, m'he regit amb els que figuren a la Gran Enciclopèdia Catalana».

Finalment, cal dir que la presentació és excepcional, i també la qualitat del paper, disseny, enquadernació i reproducció fotogràfica, fets tots ells que penso que justifiquen, en gran part, el seu privatiu preu de dinou mil pessetes. És un llibre de luxe on la Cerdanya queda ben reflectida, condicionada als comentaris fets, i que no deixa de ser una obra d'interès per a tota aquella persona que és cerdana o vol conèixer la Cerdanya.

Sebastià Bosom i Isern

Documents gràfics d'història local

ESQUIROL, Josep
Tercera Carpeta de Fotografies
de Josep Esquirol,
amb imatges d'Empúries
Ajuntament de l'Escala
L'Escala, 1992

Aquest mes de juny es va presentar públicament a l'Escala la tercera carpeta de la col·lecció de fotografies de Josep Esquirol. La presentació es va incloure dins els actes previs a l'arribada de la Flama Olímpica a Empúries. Les trenta-cinc imatges que recull aquesta tercera carpeta es troben centrades, temàticament, en les Ruïnes d'Empúries. Els revelats, aconseguits com en les anteriors carpetes, de les plaques de vidre cedides per particulars, es mostraven en una exposició oberta al públic a la Sala Municipal. Les fotografies d'Empúries es poden dividir en tres grans grups: les excavacions de les ruïnes en els seus inicis; la construcció dels dos edificis principals, l'actual Museu Empúries i la Casa Forestal, i l'últim grup compost per les fotografies de grups de la vida cultural de l'època, que venien a visitar les excavacions de les ciutats greco-romanes.

El tercer volum de la col·lecció de Josep Esquirol, titulat «Empúries», és comparable a un reportatge periodístic. Les imatges que el configuren recullen des de la part científica de les excavacions a la part social de l'entorn quotidià que envolta Sant Martí d'Empúries, o la vida cultural del país. La comissió de fotografia «Amics de Josep Esquirol» no ha volgut que la tercera publicació fos una documentació gràfica de les troballes arqueològiques. Aquesta visió ja ha estat molt publicada en diferents mitjans. La mostra vol ser un repàs cronològic dels canvis que ha sofert Empúries, i el mateix Sant Martí, o poble d'Empúries, com el coneixen la gent gran de l'indret.

La fotografia que il·lustra la portada pertany al primer bloc corresponent a les excavacions. Es tracta de la primera part de les ruïnes que es va excavar: el portal de la ciutat romana. També es troba fotografiat en aquest bloc l'escultura original de l'Esculapi. Entre els personatges il·lustres i relacionats amb les excavacions, hi trobem el director i arqueòleg iniciador de la recerca científica, Puig i Cadafalch, o el director dels treballs, Emili Gandia. Aquestes imatges dels inicis de les excavacions estan datades a principi del mil nou-cents.

En el segon grup, les visites dels centres culturals a la zona arqueològica, hi podem veure el Centre Excursionista de Catalunya en la visita feta a les ruïnes l'any 1909, un any després que la Diputació de Barcelona comprés els terrenys i es fes càrrec de promoure les excavacions. Entre el record de les visites, també s'hi troba la de la Junta de Museus de Barcelona, de la qual Puig i Cadafalch era president. Aquesta junta és la que va promoure directament les excavacions, i la seva visita va coincidir amb l'any dels seus inicis, el 1908. Una de les imatges amb més punt de curiositat per als professionals de la fotografia i la història és la visita a Empúries de

JOSEP ESQUIROL (1874-1931)

COL·LECCIO DE FOTOGRAFIES

3

EMPÚRIES

35 Imatges de les Ruïnes i Excavacions i del poble

l'Ateneu Enciclopèdic i Popular de Barcelona, l'any 1910. Les imatges de l'excursió mostren el viatge del grup des de Barcelona a Empúries per mar, i el desembarcament en terra dels visitants, com el grup visita les ruïnes, en les quals Puig i Cadafalch fa el paper de guia turístic donant explicacions científiques i històriques del lloc. Aquestes fotografies són una mostra dels moviments culturals i socials d'aquesta dècada de principi de segle. La forma de vestir, de viatjar, o el comportament que mostren les imatges recollides per Josep Esquirol configuren un estudi gràfic molt útil per entendre els moviments i l'entorn social, cultural i econòmic del qual eren centre les Ruïnes d'Empúries, com a novetat del moment.

El tercer bloc és el que es troba integrat per les fotografies dels edificis més antics de Sant Martí d'Empúries. En les imatges es mostra la construcció, la forma i la distribució antiga dels carrers, els habitatges i els edificis públics. La Casa gran, situada davant de l'església, era, segurament, l'antic Ajuntament del poble. Una vista de lluny del poble d'Empúries emmurallat ens mostra els dos edificis que sobresurten: l'Ajuntament i l'Església, que en aquella època tenia situat el cementiri al davant, amb nínxols de junta, com el cementiri marí de l'Escala. Finalment, es recull la construcció de la Casa Forestal, datada el 1908. Les fotografies dedicades a aquesta construcció mostren des del treball a l'obra dels diferents constructors fins al dinar dels treballadors celebrant la coberta de la teulada. Aquestes fotografies són un important document d'història local, ja que els protagonistes i el mestre d'obres, el fuster, el manobre o el carreter, són personatges escalencs. L'última fotografia és la Casa Forestal totalment acabada. A la contraportada de la carpeta «Empúries» hi apareix el mateix Josep Esquirol dins les ruïnes.

La tercera carpeta d'aquesta col·lecció és a la venda, al preu de tres mil pessetes. L'Arxiu Municipal de l'Escala i la comissió de fotografia «Amics de Josep Esquirol» tenen la intenció de publicar dues carpetes més amb els temes de «Pobles de l'Empordà» i «Oficis Antics». Aquestes publicacions, però, depenen de les possibilitats pressupostàries de l'Ajuntament. En aquests moments s'ha esgotat la primera de les carpetes publicada, que recollia imatges de la distribució antiga dels carrers escalencs i de la platja de les Barques, l'antic port de l'Escala.

Montserrat Pous

L'emigració dels ganxons

YÁÑEZ, César

Sortir de casa per anar a casa
Col·lecció Estudis Guixolencs
Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Sant Feliu de Guíxols, 1992

Suposem que una bona manera de parlar d'un llibre d'història és la de començar per dir-ne quelcom del seu autor. Conèixer la personalitat de l'historiador és almenys tan important com saber les dades que ens dona el seu llibre.

César Yáñez és un jove professor de la Universitat de Barcelona, d'origen xilè, que ha après l'ofici d'historiador a Catalunya. No hi ha dubte que la seva procedència i condició d'alguna manera ha influït en l'interès pel fenomen migratori.

D'orientació bàsicament realista, historiogràficament parlant, ha basat la seva tesi en el moviment migratori entre Catalunya i Amèrica i en l'anàlisi de les dades econòmiques i socials, i fa una incidència especial en la vinculació estructural entre l'economia de la costa catalana i les colònies antillanes, que afavorí ensem l'emigració vers aquells països, durant el s. XIX. I dins d'aquesta costa, ha estudiat especialment el cas de Sant Feliu de Guíxols. De manera que, personalment i afectiva, ha

quedat atrapat pels llaços dels ganxons i per la bellesa del que resta del seu patrimoni natural, i així hem de subratllar la seva identificació amb la població de la costa.

Ja fa alguns anys que, treballant en la tesi doctoral, arribà a l'Arxiu Històric Municipal guixolenc on trobà un fons documental ric i suficient com per haver-hi de tornar sovint.

Així sorgí la idea de fer un resum de l'emigració de guixolencs a Amèrica, quan els Tallers d'Història decidissin de treballar el tema.

Aquest volum, doncs, s'ha d'emmarcar en el context de tota una sèrie d'activitats a l'entorn del tema d'Amèrica-Sant Feliu, de les quals la *Revista de Girona* en publicà la crònica.

Aquest llibre consta de dues parts ben diferenciades. La primera, ofereix un marc més ampli, d'àmbit català, que té en compte les aportacions precedents sobre el tema de les relacions Catalunya i Amèrica, que permet de situar el tema de l'emigració en el seu context, per després desenvolupar plenament el cas de l'emigració guixolenc.

La segona, conté una llarga i detallada nota sobre les fonts documentals i bibliogràfiques utilitzades en el seu treball i, com a apèndix, un catàleg de gairebé dos mil noms de guixolencs que emigraren a Ultramar —entre 1824 i 1862, fonamentalment—, aportant dades sobre la professió, edat, destinació i data de l'emigració i la seva font.

Després de dissenyar un marc històric més general, Yáñez estudia el volum/quantia de l'emigració de guixolencs a Amèrica, situa entre 1835 i 1862 la seva màxima intensitat i explica la causa del seu inici: la R.O. de 10 de juliol de 1835 que en facilità la sortida.

Un estudi estadístic de les característiques econòmiques i socials (composició en percentatges per sexe, estat civil, professió i edat) precedeix l'anàlisi de llur des-

